

พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการสื่อสารทางการเมือง
ของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

Buddhist Integration to Promote Participation in Political Communication
Among Local Politicians in Mueang District, Khon Kaen Province

พระมหาพัยพนาม ฐิตธมฺโม (ชัยมาดี)¹

สุรพล พรหมกุล² และ ชาญชัย ฮวดศรี³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น^{1,2,3}

Phramaha Payapnam Thitadhammo (Chaimadee)¹

Suraphon Promgun² and Chanchai Huadsri³

Mahachulalongkorn rajavidyalay University, Khon Kaen Campus^{1,2,3}

Corresponding Author, Email: namodhammo@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิกับการมีส่วนร่วมในการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น และ 3) นำเสนอพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น การวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 197 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิควิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1) ระดับการมีส่วนร่วมในการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมือง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.14 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านโยนิโสมนสิการ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 4.20 รองลงมาคือ ด้านปรโตโฆสะ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08

2) ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับการมีส่วนร่วมในการสื่อสารทางการเมืองของ

* ได้รับบทความ: 7 มีนาคม 2568; แก้ไขบทความ: 30 เมษายน 2568; ตอบรับตีพิมพ์: 11 กันยายน 2568

นักการเมืองท้องถิ่น พบว่า หลักธรรมที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิ มีความสัมพันธ์ต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า หลักปรัโตโฆสะ และหลักโยนิโสมนสิการ มีความสัมพันธ์ต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3) การบูรณาการหลักธรรมที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น พบว่า นักการเมืองท้องถิ่นควรมีการรับฟังความเห็น และข้อเสนอแนะจากประชาชน สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองด้วยการใช้สื่อออนไลน์หรือเวทีประชาคม ต้องนำสิ่งที่ได้ยินได้ฟังมาใคร่ครวญพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบรอบด้านก่อนสื่อสารออกไป หากเรื่องที่สื่อสารออกไปแล้วเกิดปัญหาควรนำมาพิจารณาไตร่ตรองหาแนวทางการสื่อสารให้ถูกต้อง

คำสำคัญ: พุทธบูรณาการ; การสื่อสารทางการเมือง; นักการเมืองท้องถิ่น

Abstract

The objectives of this research were: 1) to examine the level of participation in political communication among local politicians in Mueang District, Khon Kaen Province; 2) to analyze the relationship between Buddhist principles leading to Right View (SammāDitthi) and local politicians' participation in political communication; 3) to propose a Buddhist-integrated approach to enhancing participation in political communication among local politicians. This study employed a mixed-methods research approach, consisting of: Quantitative research: Data was collected using questionnaires administered to a sample group of 197. Statistical analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, and hypothesis testing using Pearson's correlation coefficient. Qualitative research: In-depth interviews were conducted with 12 key informants, and data were analyzed using descriptive content analysis.

The research results were as follows:

1. The overall level of participation in political communication among local politicians was high, with a mean score of 4.14. When examined by specific aspects: Yonisomanasikāra (Wise Consideration) had the highest mean score (4.20). Paratoghosa (Listening to External Sources) followed with a mean score of 4.08.

2. Relationship between Buddhist principles and political communication participation; the study found that Buddhist principles leading to Right View (Sammā Ditthi) had a statistically significant positive correlation with the promotion of participation in political communication among local politicians, at the 0.01 significance level. The correlation coefficient (r) was 0.77, indicating a strong positive relationship. When analyzed by specific aspects: Paratoghosa (Listening to External Sources) and Yonisomanasikāra (Wise Consideration) both showed a statistically significant correlation with local politicians' participation in political communication at the 0.01 level.

3. Integration of Buddhist principles leading to right view (Sammā ditthi) to enhance political communication participation: the study suggests that local politicians should actively listen to public opinions and political suggestions. They should promote political awareness and understanding among citizens by utilizing online media platforms and public forums as channels for political communication. Politicians must carefully analyze, reflect on, and critically evaluate the information they receive before communicating it further. If any issues or errors arise from their communication, they should reevaluate and adjust their communication strategies to ensure accuracy and effectiveness.

Keywords: Buddhist Integration; Political Communication; Local Politicians

บทนำ

การสื่อสารทางการเมือง (Political Communication) เป็นเครื่องมือ หรือเป็นกระบวนการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ซึ่งถือได้ว่าเป็นกลไกสำคัญทางการเมืองที่จะเชื่อมโยงนโยบายภาครัฐกับภาคประชาชนผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน การสื่อสารจึงถูกนำมาเป็นเครื่องมือที่สำคัญทางการเมืองระหว่างประชาชนกับรัฐบาลและรัฐบาลกับประชาชน อันจะทำให้เกิดความเข้าใจตรงกัน เกิดความหมายร่วมกันได้ด้วยคุณลักษณะของการสื่อสาร (กิตติพงษ์ พงษ์ไพโรจน์ และ รพีพร แสงผ่อง, 2560)

ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองมีความจำเป็นต่อการสร้างความรู้ ความเข้าใจ ความสนใจ และทัศนคติที่มีต่อสถานการณ์ทางการเมือง รวมถึงระบบการเมืองที่เป็นอยู่ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์ หรือบทบาททางการเมืองของแต่ละบุคคล (เสรี วงษ์มณฑา, 2540) การสื่อสารทางการเมืองยังคงถูกใช้เป็นเครื่องมือเชื่อมโยง ขับเคลื่อนให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับสมาชิกของสังคมเพื่อนำไปสู่เป้าหมาย โดยอาศัยการสื่อสารสร้างแนวทางการยอมรับในกลุ่มผู้รับสาร ทั้งนี้หลักธรรมของ

พระพุทธองค์ที่ว่าด้วยการสื่อสาร จะเป็นหลักการที่ช่วยให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และยังครอบคลุมถึงหลักจรรยาบรรณ และจริยธรรมของการสื่อสารอีกด้วย การสื่อสารจึงเป็นกลไกสำคัญในทางการเมืองไทยในการถ่ายทอดและขยายแนวความคิดตลอดจนอุดมการณ์ทางการเมืองจากผู้ปกครองไปยังประชาชน เพื่อโน้มน้าวและจูงใจให้ประชาชนเกิดความนิยมชมชอบ ศรัทธา เชื่อมั่น และจงรักภักดีต่อผู้ปกครอง (พระนุชิต นาคเสโน (โพธิชัย), 2565)

นักการเมืองท้องถิ่น จึงมีความสำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการสื่อสารทางการเมือง เพราะนักการเมืองท้องถิ่น คือบุคคลที่เสนอตัวเข้าสู่ระบบการเมืองท้องถิ่น ภายใต้ระบบการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ให้นักการเมืองท้องถิ่นมีความชอบธรรมในการเป็นตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่แทนประชาชนในท้องถิ่น การสื่อสารของนักการเมืองท้องถิ่นยังเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ทำให้ให้นักการเมืองท้องถิ่น สามารถรับรู้ถึงความต้องการของประชาชน อันจะนำไปสู่การตอบสนองได้อย่างเหมาะสม (ธีรยุทธ ชะนิล, 2566)

ดังนั้น จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอันเป็นหลักการที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิ 2 ประการ คือ (1) ปรัตถุสส การรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ (2) โยนิโสมนสิการ การใช้ความคิดถูกวิธี ความรู้จักคิด หรือคิดเป็น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2558) อันเป็นหลักการที่มีความสำคัญในการสื่อสารทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ตามแนวพุทธศาสนา เพื่อให้ผลการศึกษาสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในพื้นที่ดังกล่าวต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิกับการมีส่วนร่วมในการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อนำเสนอพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการสื่อสารทางการเมืองของ
นักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research)
ระหว่างการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research)

1. การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักการเมืองท้องถิ่น ในเขตการปกครองอำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น จำนวน 383 คน (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองขอนแก่น, 2567) กลุ่มตัวอย่าง
ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 197 คน โดยใช้สูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane,
1973)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) ในการรวบรวมข้อมูล จำนวน
4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ปัจจัยการสื่อสารทางการเมือง
ตอนที่ 3 หลักธรรมที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิ และตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในการสื่อสารทางการเมือง
โดยคำถามในตอนที่ 2 ตอนที่ 3 และตอนที่ 4 ผู้วิจัยได้กำหนดการสร้างแบบสอบถามเป็นชนิดมาตราส่วน
ประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ของลิเคิร์ต (Likert, 1967)

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสอบถาม และเสนอแบบสอบถาม
ต่อกรรมการที่ปรึกษา

2. ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา
และวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยได้ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ 1.00 ทุกข้อ และปรับปรุง
แบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

3. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะ
คล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ แต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ
0.965 ดำเนินการปรับปรุงแบบสอบถาม และนำไปแจกกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ผู้วิจัยได้นำหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล นำเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับแบบสอบถาม

3. แจกจ่ายแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักการเมืองท้องถิ่นในเขตอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น จำนวน 197 ฉบับ และได้แบบสอบถามกลับคืนมาครบจำนวน

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการทำแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์ โดยใช้โปรแกรมทางสถิติเพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation)

สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : SD) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation) เพื่อวัดความสัมพันธ์

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 12 รูปหรือคน ได้แก่ 1)นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป 2) นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 2 คน 3) ผู้ปฏิบัติงานด้านการปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 5 คน และ 4) ผู้ปฏิบัติงานด้านการปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 3 คน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Techniques) ประกอบบริบท (Context) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย และนำเสนอต่อไป

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาระดับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการแปลผลระดับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ตามหลักสัมมาทฤษฎี โดยภาพรวม

ระดับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ตามหลักสัมมาทฤษฎี	ระดับการมีส่วนร่วม		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านปรโตโมสะ (การรับรู้ รับฟังเสียงจากผู้อื่น)	4.08	0.85	มาก
2. ด้านโยนิโสมนสิการ (มีสติคิดก่อนลงมือทำอย่างมีเหตุผล)	4.20	0.82	มาก
ภาพรวม	4.14	0.84	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการปฏิบัติตามหลักธรรมที่ทำให้เกิดสัมมาทฤษฎี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.14$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านโยนิโสมนสิการ (มีสติคิดก่อนลงมือทำอย่างมีเหตุผล) ($\bar{x} = 4.20$) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านปรโตโมสะ (การรับรู้ รับฟังเสียงจากผู้อื่น) ($\bar{x} = 4.08$) ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมที่ทำให้เกิดสัมมาทฤษฎีกับการมีส่วนร่วมในการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ระหว่างตัวแปรอิสระกับการมีส่วนร่วมในการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ตัวแปรอิสระ	จำนวน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)	P-value
หลักธรรมที่ทำให้เกิดสัมมาทฤษฎี	197	0.77	0.00**
หลักปรโตโมสะ	197	0.71	0.00**
หลักโยนิโสมนสิการ	197	0.71	0.00**

จากตารางที่ 2 หลักธรรมที่ทำให้เกิดสัมมาทฤษฎี ความสัมพันธ์กับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีความสัมพันธ์เชิงบวก ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.77

หลักปรโตโมสะ มีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีความสัมพันธ์เชิงบวก ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.71

หลักโยนิโสมนสิการ มีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีความสัมพันธ์เชิงบวก ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.71

3. นำเสนอพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า นักการเมืองท้องถิ่นควรนำหลักธรรมที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิ ได้แก่ ปรโตโฆสะ การรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น และ โยนิโสมนสิการ การพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ มาเป็นแนวทางในการดำเนินงาน โดยนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกับการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสื่อสารทางการเมืองทุกครั้ง ซึ่งจะช่วยให้กระบวนการสื่อสารทางการเมืองเป็นไปอย่างมีคุณภาพ โปร่งใส และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้การสื่อสารทางการเมืองสามารถพัฒนาและยกระดับให้ดียิ่งขึ้นไปอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1) ด้านการสร้างภาพลักษณ์ทางการเมือง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่า นักการเมืองท้องถิ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ได้มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอ้างอิงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง และคำนึงถึงความถูกต้องตามกฎหมายเป็นหลัก ยอมรับความหลากหลายทางความคิดโดยยึดหลักฉันทามติ จารัตประเพณี ทั้งยังส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการรับฟังสร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมในการสื่อสาร และการแสดงออกทางการเมือง รวมถึงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาเอกราช วิสุทธีวิริโย (บุตรอินทร์) (2566) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “อิทธิพลของสื่อออนไลน์ที่มีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในเขตอำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี” ผลการวิจัยพบว่า ระดับการใช้สื่อออนไลน์ที่มีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน ในอำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี ด้านการคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ พระมหาปรัชญ์ นภฐิสิริ (อรรถาพร) (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมในการสื่อสารทางการเมืองของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” ผลการศึกษาพบว่า ด้านการสร้างภาพลักษณ์ทางการเมือง โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2) ด้านการบูรณาการทางการเมือง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่า นักการเมืองท้องถิ่น ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีการนำแนวทางที่หลากหลายมาบูรณาการเพื่อใช้ในการสื่อสารทางการเมือง เช่น การเสนอข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการรวมกลุ่มกันของภาคหน่วยการเมืองต่างๆ เพื่อสร้างประชาสังคมที่มั่นคงและยั่งยืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยส่งเสริมให้ชุมชนได้ประสานความร่วมมือซึ่งกันและกันกับหน่วยงานต่างๆ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้าใจอันดีทางการเมืองแก่ประชาชน เพื่อรวมกลุ่มกันในการแสดงออกทางการเมืองอย่างสันติวิธี ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาเสกสรรค์ ปญญาวุฑโฒ (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองของเทศบาลตำบลศรีพนา อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ” ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงาน

ของเทศบาลตำบลศรีพนา อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ อยู่ในระดับมาก และ ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาปรัชญ์ นภุริสิริ (อรรถพร) (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมในการสื่อสารทางการเมืองของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” ผลการศึกษาพบว่า ด้านการบูรณาการทางการเมือง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

3) ด้านกระบวนการกล่อมเกลารวมทางการเมือง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่า นักการเมืองท้องถิ่น ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีการใช้การสื่อสารทางการเมืองในการสร้างบรรยากาศทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยจากคนภายในครอบครัว และนักการเมืองท้องถิ่นใช้สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา สื่อมวลชน เป็นเครื่องมือในการอบรมกล่อมเกลารวมจิตใจ สร้างความเข้าใจในการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ ในการเปิดรับข้อมูลข่าวสาร และยังใช้พรรคการเมือง เป็นแหล่งเรียนรู้ พร้อมทั้งใช้การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการสื่อสารทางการเมือง ในการสร้างวัฒนธรรม และวิถีแห่งการดำเนินชีวิตตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาปรัชญ์ นภุริสิริ (อรรถพร) (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมในการสื่อสารทางการเมืองของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” ผลการศึกษาพบว่า ด้านกระบวนการกล่อมเกลารวมทางการเมือง โดยรวมอยู่ในระดับมาก และไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูศรีปริยัตยาภิรมณ์ (นพพล เขมโน) (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของสำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้งที่มีผลต่อการใช้สิทธิออกไปเลือกตั้งของประชาชนกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ด้านกล่อมเกลารวมทางการเมือง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

4) ด้านอิทธิพลที่มีต่อการเมือง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่า นักการเมืองท้องถิ่น ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อทางการเมืองในหลายด้าน ทั้งด้าน สื่อมวลชน ด้านสื่อบุคคล ด้านสื่อออนไลน์ ตลอดจนมีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อต่างๆ ที่ส่งผลต่อการชุมนุมทางการเมือง นอกจากนี้ยังมีพฤติกรรมในการเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง ติดตามข่าวสารความเคลื่อนไหว หรือการชุมนุมทางการเมือง และยังมีบุคลิกภาพชอบออกสังคม แสดงออกถึงความสนใจบทบาททางการเมืองเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งผู้นำทางการเมือง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาปรัชญ์ นภุริสิริ (อรรถพร) (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมในการสื่อสารทางการเมืองของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” ผลการศึกษาพบว่า ด้านอิทธิพลที่มีต่อการเมือง โดยรวมอยู่ในระดับมาก และไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัฐ กัญภัย (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสื่อสารทางการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง” ผลการวิจัยพบว่า ด้านการสื่อสารทางการเมือง มีการสื่อสารทางการเมืองจากสื่อโทรทัศน์อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านการพัฒนาท้องถิ่น การพัฒนาด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม อยู่ในระดับมากที่สุด

5) หลักปรโตโฆสะ (การรับรู้ รับฟังเสียงจากผู้อื่น) มีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เป็นเพราะว่านักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีการรับรู้ มีการรับฟังความเห็น และข้อเสนอแนะทางการเมืองจากประชาชนเสมอ โดยมีการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองโดยใช้สื่อออนไลน์ให้เป็นประโยชน์ เพื่อเป็นสื่อตัวกลางในการแสวงหาความรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองกับประชาชน และสมาชิกในครอบครัว อีกทั้งส่งเสริมการรับข้อมูลข่าวสารทางการเมืองโดยใช้การประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมรับฟังคำแนะนำ สั่งสอนจากผู้มีประสบการณ์ทางการเมือง ซึ่งสอดคล้องกับ พระอริการแสงอรุณ ขยาภินโนโท (อ้อยผดุง) (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสื่อสารทางการเมืองผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ของประชาชนเขตอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนได้ใช้หลักธรรมปรโตโฆสะในการสื่อสารทางการเมือง มีความสัมพันธ์เชิงบวก และสอดคล้องกับ พระมหาเอกราช วิสุทธิวิริโย (บุตรอินทร์) (2566) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “อิทธิพลของสื่อออนไลน์ที่มีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในเขตอำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี” ผลการวิจัยพบว่า หลักปรโตโฆสะ มีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน ในอำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี มีความสัมพันธ์เชิงบวก

6) หลักโยนิโสมนสิการ (มีสติคิดก่อนลงมือทำอย่างมีเหตุผล) มีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เป็นเพราะว่านักการเมืองท้องถิ่นมีสติคิดก่อนการสื่อสารอย่างมีเหตุผล โดยนำสิ่งที่ได้ยินได้ฟังมาใคร่ครวญพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบรอบด้านเสียก่อน โดยมีการสนทนากับกลุ่มเพื่อน หรือผู้เชี่ยวชาญเพื่อหาเหตุและผลเกี่ยวกับข่าวสารทางการเมือง หากแม้มีข้อสงสัยเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติตามคำสั่งก็ต้องสอบถาม หรือปรึกษาหารือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือส่วนได้เสียก่อนตัดสินใจก่อนสื่อสารออกไป โดยต้องพิจารณาข้อความที่จะสื่อสาร โพสต์ ประชาสัมพันธ์แก่ประชาชนเสมอว่าเป็นประโยชน์ต่อประชาชนหรือไม่ หากเรื่องที่จะสื่อสารทางการเมืองออกไปแล้วเกิดปัญหา หรือข้อผิดพลาดซึ่งนำมาสู่ความไม่เข้าใจ ก็นำมาพิจารณาไตร่ตรองหาแนวทางการสื่อสารใหม่ให้ถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาพรชัย วิริยโย (เพียรศักดิ์) (2566) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการใช้สื่อออนไลน์ในการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งทางการเมืองการปกครองต่างกัน มีผลต่อการส่งเสริมการใช้สื่อออนไลน์ในการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ด้านการประยุกต์หลักธรรมโยนิโสมนสิการ และสอดคล้องกับ พระมหาเอกราช วิสุทธิวิริโย (บุตรอินทร์) (2566) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “อิทธิพลของสื่อออนไลน์ที่มีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในเขตอำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี” ผลการวิจัยพบว่า โยนิโสมนสิการ มีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน ในอำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี มีความสัมพันธ์เชิงบวก

และสอดคล้องกับ พระอริการนิรันดร์ กนต์สีโล (ขอนแก่น) (2566) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการใช้หลักโยนิโสมนสิการเพื่อลดปัญหาการเสพติดเทคโนโลยีในสังคมไทย” ผลการวิจัยพบว่า หลักโยนิโสมนสิการเป็นหลักธรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในด้านต่างๆ ได้มากมาย พร้อมทั้งจะนำไปใช้ประโยชน์ได้ตลอดเวลา พึงใช้แทรกอยู่ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เริ่มตั้งแต่ “การวางใจ วางท่าที การตั้งแนวความคิด หรือทางเดินกระแสความคิด การคิด การพิจารณา” โดยอาศัยหลักธรรมที่ท่านได้ประมวลเป็นหลักธรรม แนวทางการใช้หลักโยนิโสมนสิการเพื่อลดปัญหาการเสพติดเทคโนโลยีในสังคมไทย ทำให้ได้พบทฤษฎีการรู้เท่าทันการเสพติดที่เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับสังคม โดยเสพวิธีคิด 4 แบบ คือ การฟัง คิด ถาม เขียน ควบคู่กับการมีกัลยาณมิตร และการสร้างวิธีคิดเพื่อรู้เท่าทันการเสพติด ส่งผลดีต่อการรู้เท่าทันของสังคม ดังนั้น วิธีคิดสืบสาวหาเหตุผล เป็นวิธีคิดที่ช่วยหาเหตุและเชื่อมโยงไปหาผล ทำให้สังคมเข้าใจสาเหตุ ของปัญหาการเสพติด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรกำหนดนโยบายที่ส่งเสริมให้นักการเมืองท้องถิ่นมีบทบาทเชิงรุกในการสื่อสารและแสดงออกทางการเมือง โดยมุ่งเน้นการสื่อสารที่โปร่งใส สร้างสรรค์ และตรวจสอบได้ พร้อมทั้งปลูกฝังวัฒนธรรมประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อพัฒนาระบบการเมืองท้องถิ่นให้ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

1.2 ควรกำหนดแนวนโยบายที่เน้นให้บุคลากรทางการเมืองระดับท้องถิ่นปฏิบัติหน้าที่อย่างมีจริยธรรมและความรับผิดชอบ โดยยึดหลัก ปรัชญา (การรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น) และโยนิโสมนสิการ (การพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ) เป็นกรอบสำคัญในการตัดสินใจ เพื่อให้การบริหารงานเป็นระบบ มีเหตุผล และตอบสนองต่อประโยชน์ส่วนรวมของชุมชนอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 นักการเมืองท้องถิ่นควรส่งเสริมกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างเป็นระบบ ผ่านเวทีประชาคมหรือการเสวนาทางการเมืองในรูปแบบสร้างสรรค์ เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางนโยบายและการพัฒนาท้องถิ่น

2.2 ควรพัฒนาและส่งเสริมกลไกการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอย่างต่อเนื่อง โดยดำเนินการผ่านแนวทาง เช่น (1) การสร้างพื้นที่เสวนาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างรัฐกับประชาชน (2) การจัดตั้งช่องทางรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะทางการเมือง (3) การลดช่องว่างระหว่างภาครัฐกับประชาชนตามนโยบาย “เข้าใจ เข้าถึง พึ่งได้”

(4) การยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางของทุกระบวนการนโยบาย เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่

2.3 ควรนำผลการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการสื่อสารทางการเมืองในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มาประยุกต์ใช้ในเชิงปฏิบัติ โดยการจัดประชุมวิชาการหรือเวทีสาธารณะที่เปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็นและเรียนรู้เชิงประชาธิปไตย

2.4 นักการเมืองท้องถิ่นควรดำเนินงานโดยยึดหลักธรรมที่นำไปสู่สัมมาทิฐิ เพื่อเสริมสร้างความโปร่งใส ความไว้วางใจ และความร่วมมือทางสังคม อันจะเป็นพื้นฐานของการสื่อสารทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพ

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

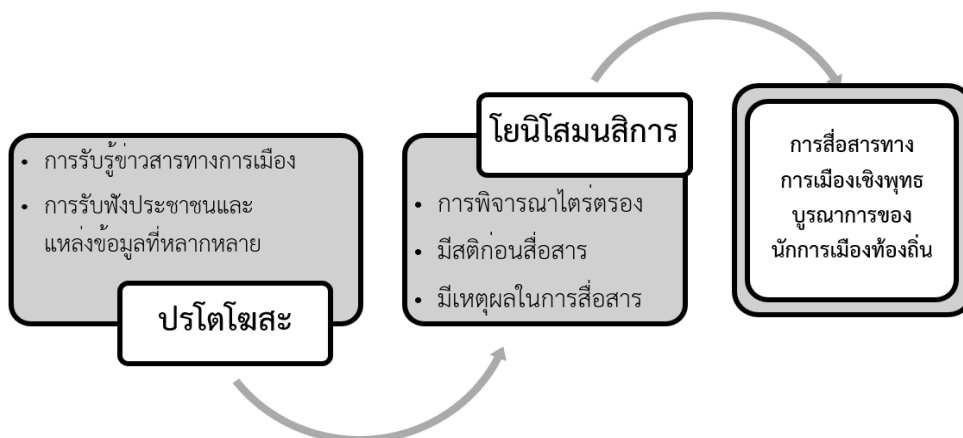
3.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบและวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างบริบทท้องถิ่น

3.2 ควรมุ่งศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับท้องถิ่น เพื่อพัฒนาแนวทางปรับปรุงกลไกการบริหารงานและการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3.3 ควรศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอื่น ๆ เช่น หลักสังคหวัตถุ หลักอปริหานิยธรรม และหลักพรหมวิหาร ในการส่งเสริมการสื่อสารทางการเมือง เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นที่มีคุณธรรมและยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้รับการวิจัยสามารถสรุปวิเคราะห์ในรูปแบบแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากภาพจะเห็นได้ว่านักการเมืองท้องถิ่นที่จะมีการสื่อสารทางการเมืองเชิงพุทธบูรณาการได้จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 อย่าง คือ 1) โปรโตโมสส เป็นการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองอย่างรอบด้าน ซึ่งหมายถึง การรับฟังความคิดเห็นและข่าวสารจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย โดยไม่ยึดถือเพียงความเห็นส่วนตนเป็นหลัก ในบริบทของการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง แนวคิดนี้สะท้อนถึงความสำคัญของการเปิดรับข้อมูลจากประชาชนและช่องทางต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง ครบคลุม และปราศจากอคติ หลักการของโปรโตโมสสส่งเสริมให้บุคคลตัดสินใจและแสดงความคิดเห็นทางการเมืองอย่างมีวิจารณญาณ โดยอาศัยข้อมูลจากแหล่งที่มาหลายมุมมอง ไม่ใช่เพียงจากความเชื่อหรือแนวคิดของตนเองเพียงฝ่ายเดียว วิธีการนี้ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในสังคมที่สร้างสรรค์ และนำไปสู่การพัฒนาประชาธิปไตยที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น และ 2) การใช้หลักโยนิโสมนสิการในการใคร่ครวญหรือพิจารณาอย่างรอบคอบด้วยปัญญาก่อนการสื่อสาร เมื่อได้รับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น การนำหลักโยนิโสมนสิการมาใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาอย่างรอบคอบถือเป็นกระบวนการที่สำคัญ โดยหมายถึงการพิจารณาอย่างมีระบบ ลึกซึ้ง และมีเหตุผล อาศัยการใคร่ครวญอย่างรอบด้านเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง หลักการดังกล่าวส่งเสริมให้เรามีสติ และปัญญาในการถ่วงถ่วงข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้อง และแยกแยะข้อเท็จจริงจากอคติหรืออารมณ์ที่อาจเข้ามาแทรกแซง กระบวนการนี้ช่วยให้สามารถสื่อสารออกไปอย่างมีเหตุผล สุขุม รอบคอบ และสร้างสรรค์ ทั้งยังช่วยลดโอกาสของความขัดแย้งหรือความเข้าใจผิดที่อาจเกิดขึ้นจากการสื่อสารที่ขาดการไตร่ตรอง

ดังนั้น การใช้โยนิโสมนสิการ ในการพิจารณาความคิดเห็นก่อนการสื่อสารจึงเป็นแนวทางที่ช่วยให้การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เสริมสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน และนำไปสู่การตัดสินใจที่ถูกต้องและเหมาะสมยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กิตติพงษ์ พงษ์ไพโรจน์, และ รหัส แสงผ่อง. (2560). กระบวนการสื่อสารทางการเมืองของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร: ศึกษาในช่วงเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543–2551. ใน รวมบทความวิชาการ ฉบับพิเศษ 10 ปี วิทยาลัยสื่อสารการเมือง มหาวิทยาลัยเกริก. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยสื่อสารการเมือง.
- ธีรยุทธ ชะนิล. (2566). การประยุกต์หลักพุทธธรรมและการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองเพื่อสร้างความนิยมสำหรับการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา. (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- พระครูศรีปริยัตยาภิณธ์ (นพพล เขมนิโว). (2564). การส่งเสริมการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งที่มีผลต่อการใช้สิทธิออกไปเลือกตั้งของประชาชน กรุงเทพมหานคร. (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

- พระนุชิต นาคเสโน (โพวิชัย). (2565). การพัฒนาการสื่อสารทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของ
นักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- พระมหาเอกราช วิสุทธิวิริโย (บุตรอินทร์). (2566). อิทธิพลของสื่อออนไลน์ที่มีผลต่อพฤติกรรมทาง
การเมืองของประชาชนในเขตอำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี. (รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- พระมหาปรัชญ์ นภฤตสิริ (อรรถพร). (2564). การมีส่วนร่วมในการสื่อสารทางการเมืองของประชาชน
ในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- พระมหาพรชัย วิริยชัย (เพียรศักดิ์). (2566). การส่งเสริมการใช้สื่อออนไลน์ในการปกครองคณะสงฆ์
อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น. (รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- พระมหาเสกสรรค์ ปญญาวุฒโธ. (2566). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองของเทศบาลตำบล
ศรีพนา อำเภอเซกา จังหวัดบึงกาฬ. (รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย).
- พระอธิการนิรันดร์ กนต์สีโล (ขอนาคกลาง). (2566). แนวทางการใช้หลักโยนิโสมนสิการเพื่อลดปัญหา
การเสพติดเทคโนโลยีในสังคมไทย. (พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย).
- พระอธิการแสงอรุณ ชยาภินนโท (อ้อยผดุง), พระครูโสภณปริยัติสุธี และ สหัทธยา วิเศษ. (2565).
การสื่อสารทางการเมืองผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ของประชาชนเขตอำเภอเมืองพะเยา จังหวัด
พะเยา. วารสารวิจัยวิชาการ, 5(3), 1-13.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2558). พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ผลิธัมม.
รัฐ กันภัย. (2558). การสื่อสารทางการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนา
ท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. วารสารมนุษย
สังคมปริทัศน์, 17(1), 71-83.
- สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองขอนแก่น. (2567). รายชื่อเขตการปกครององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
อำเภอเมืองขอนแก่น. สืบค้นเมื่อ 29 มิถุนายน 2567, จาก [https://visitkhonkaen.kku.
ac.th/?page_id=95](https://visitkhonkaen.kku.ac.th/?page_id=95)
- เสรี วงษ์มณฑา. (2540). การประยุกต์ทฤษฎีในการสื่อสาร. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาหลักและทฤษฎี
การสื่อสาร หน่วยที่ 9-15 (พิมพ์ครั้งที่ 13). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

Likert, R. (1967). The human organization: Its management and value. New York: McGraw-Hill.

Taro Yamane. (1973). Statistics: An introductory analysis (3rd ed.). Tokyo: Harper International Education.